

januari | februari 2024 | jaargang 78, nr. 1

4 **Hoop | Corné Alderliesten**

Ik blijf hopen op de God, die mij redding zal brengen In onze wanhoop en worsteling met angst in onzekere tijden, zijn we niet veel verder dan Augustinus, Luther of David. Kunnen we achterhalen waar voor hen de hoop gloort? Alderliesten leest hoop in Micha 7 - er is een God, Die in mij woont!

8 **Hoopverleners | Corné Alderliesten**

.. wat ze kreeg heeft ze gedaan Kan ik, nu God in mij woont, alleen maar wachten tot het beter wordt? In het verhaal van Job lees je dat hoop hebben niet per se betekent dat er iets gaat veranderen. De vrouw uit Marcus 14 deed wat goed was om te doen en niet om iets te veranderen.

12 **Een gesprek met Emke Jager | Hagar Prins**

“In deze tijd van hopeloosheid kunnen wij mensen hoop brengen..” Veel mensen ervaren in onze tijd hopeloosheid. Het gaat niet lukken om deze wereld beter te maken. Het diepste probleem is dat wij zelf stuk zijn. Soms gooien we een kapotte vaas weg. Maar God zoekt ons op in Jezus en kiest ervoor om in onze scherven te wonen.

16 **Hofpredikanten | Huib Noordzij**

En zó voort Hofpredikanten moesten van veel kerkelijke en politieke zaken op de hoogte zijn. Daarnaast was er hun pastorale taak. Zo kon de Vader des Vaderlands aan zijn predikant vragen hoe hij zich tegenover God kon verantwoorden voor al het door hem vergoten bloed. Hij besepte dat hij afhankelijk was van genade.

Verder

Gedicht Mag ik?	11
Bondig Ontmoetingsdag Assen	14
Met luide Trom(p) Vreemde Kostgangers - Hoop	15
Verbeelding verwoord Kijk omhoog!	18
Aan het Woord Alles of niets	20
Boeken	22
InZicht Het Mysterie	24
Multimediaal	26
Colofon	27

Ook vanaf deze plek willen wij Annet Jonker heel hartelijk bedanken voor haar inzet en tijd om, de laatste drie jaar, de beelden en foto's in *WegWijs*. te verzorgen. We zijn dankbaar dat je op jouw plek mee hebt geholpen om van *WegWijs* een sprekend blad te maken!

Erken Christus als Heer en eer hem met heel uw hart. Vraagt iemand u waarop de hoop die in u leeft gebaseerd is, wees dan steeds bereid om u te verantwoorden

1 Petrus 3: 15

Een hoop licht

Het nieuwe jaar is alweer begonnen. Het feest van het licht is al lang voorbij. Ook de weken van de goede voornemens voor dit jaar liggen alweer ruim een maand achter ons. Hoewel de dagen langer worden, is het nog steeds een donkere tijd.

Ook wereldwijd is het onophoudelijk onrustig. Oorlogen lijken uitzichtloos. Waar zijn de lichtbrengers als je ze nodig hebt? En dan komt uitgerekend nu een Wegwijs uit over licht en hoop en de brengers ervan.

Misschien durf je dit jaar niet meer te hopen. Gaat je aandacht uit naar de uitdagingen van de iedere dag. Als iedereen zich op zichzelf (of z'n digitale netwerk) richt, waarom zou jij je dan nog inzetten voor het geluk van de medemens? Want wees eerlijk, de wereld gaat er niet bepaald op vooruit. Wat hebben goede voornemens nog voor zin. En dan nu een nummer over hoop.

Hoop heeft een bijzondere lading. De Bijbel is inmiddels aan de zoveelste vertaling toe, maar

Voor dit nummer van WegWijs heeft ook #wijzijnLUME een steentje bijgedragen! (zie colofon pag 27)

ooit stond er in Petrus: *'...en wees ten alle tijde bereid te getuigen van de hoop die in u is...'* (1 Petr. 3:15).

Prachtige tekst! Het impliceert dat je in stilte en vasthoudend mooie dingen doet in het leven. Niet om beloond te worden, maar gewoon uit overtuiging, je eigen kompas. Dat je vervolgens vanwege verwondering en interesse wordt uitgenodigd om te vertellen waarom je onbaatzuchtig bent. Zomaar aandacht geeft aan anderen. Dat is toch gaaf! Die dankbaarheid die je dan ervaart wil je wel van de daken schreeuwen.

Een hoop licht! Voor je het weet breng je in donkere tijden zelf licht en verleen je hoop! Gewoon door jezelf te zijn. Daar kan geen goed voornemen tegenop.

*Dirk Albert Prins
één van de twee voorzitters
van Steunpunt Bijbelstudie*

‘Maar ik, ik blijf uitzien naar de HEER, ik blijf hopen op de God, die mij redding zal brengen’

Micha 7: 7

Hoop en wanhoop

Het is niet voor niets dat in deze Wegwijs, de hoop centraal staat. Het is namelijk nodig. Als we ergens naar op zoek zijn, als we ergens naar verlangen, dan is het wel naar hoop. Hoop - als tegenhanger van wanhoop.

Misschien dat je ‘wanhoop’ een groot woord vindt, en dat je jezelf niet als ‘wanhopig’ zou omschrijven, maar al de keren dat je iets denkt van ‘hoe moet het nu met ...?’, heb je jezelf betrap op wanhoop. Hoe moet het nu met ‘de jeugd van tegenwoordig’? Hoe moet het met het klimaat, met deze aarde? Hoe moet het nu met de vrede in de wereld, de verdeling van rijkdom, de woningcrisis, de zorg ...? Als we eerlijk zijn, dan is er veel wanhoop - dat je niet meer weet hoe het moet, dat je geen idee hebt hoe we hier uitkomen.

Als je de dingen bij elkaar optelt, die voor wanhoop kunnen zorgen, dan lijkt het haast bijbels om te denken ‘dat Jezus nu wel snel terug zal komen’. Dat zou dan nog je hoop kunnen zijn: dat er snel een einde aan komt. We zoeken wanhopig naar een uitweg. We lezen dan in Matteüs 24 over ‘oorlogen en oorlogsdreigingen’ (vs 6) en over dat er ‘overal hongersnoden uitbreken (vs 7) en voor je het weet is dat onze hoop: dat Jezus terug komt en opnieuw begint. Als klei in de hand van de pottenbakker - nu het toch niets meer kan worden, gooi ik alles maar op één hoop en begin ik aan iets nieuws.

Ontmaskering

Ik kan me eigenlijk wel voorstellen dat het zo voor je voelt. Het lijkt me logisch dat, als je om je heen kijkt en leest, de schrik je om het hart slaat. Dat je bang en wanhopig wordt. Dus ik ben de laatste die iets van ‘stel je niet zo aan; je hoeft niet bang te zijn’ zou zeggen. Elke keer als ik in de Bijbel een ‘Wees niet bevreesd’ lees, zie ik als ondertiteling: ‘erken gerust

dat je bang bent; begrijpelijk ook dat je bang bent, maar het hoeft niet’.

Tegelijkertijd, als ik stil sta bij deze kanten van het leven van vandaag (het gevoel van wanhoop en de verwachting van de spoedige wederkomst), dan voel ik me ook ontmaskerd. Want blijkbaar leef ik met het

Elke keer als ik in de Bijbel een ‘Wees niet bevreesd’ lees, zie ik als ondertiteling: ‘erken gerust dat je bang bent; begrijpelijk ook dat je bang bent, maar het hoeft niet’

idee dat er iets mislukt is. Ik betrap mezelf erop dat er ergens in mijn achterhoofd de gedachte rondgaat, dat we vooruit aan het gaan waren. Dat het jaar na jaar beter ging en ik ervan schrik nu deze hoop ruwt verstoord wordt door ‘weer een oorlog’ en door ‘klimaatstress’.

Als ik het goed zie wordt de wanhoop mede gevoed doordat we dachten dat we vooruitgang boekten, met de Verenigde Naties, met het ‘dit nooit weer’, met digitale ontwikkelingen en een strijd tegen ziektes die we echt leken te gaan winnen. En nu lezen we de krant en blijken we niet veel verder te zijn dan Augustinus en Maarten Luther - om maar eens twee namen te noemen van mensen die ons zijn voorgegaan in de worsteling met angst in onzekere tijden.

Micha 7

Sterker nog, we blijken niet veel verder te zijn dan David. Om eerlijk te zijn kan ik hem soms wel eens ouderwets vinden. Dan vraag ik me af of ik nog wel wat met zijn Psalmen kan, want ja, ik ben, als mens van de 21e eeuw, toch wel wat verder dan hij - minder bang ook. Maar nu ik zoveel angst en wanhoop om me heen opmerk, denk ik: we zijn er nog net zo aan toe als hij. Gelukkig maar. Want dan blijkt bv Psalm 13 ook mijn tekst te zijn: ‘Hoe lang nog wordt mijn ziel gekweld door zorgen en mijn hart door verdriet overstelpt, dag aan dag? Hoe lang nog houdt mijn vijand de overhand?’

De wanhoop van vandaag, zet ons (jou en mij) weer met beide benen op de menselijk grond. We zijn net als Maarten Luther, net als Augustinus, net als David - net zo bang en soms net zo wanhopig. Wat mij betreft begint hier de hoop al te gloriëren. Dat ik niet vooruit hoeft te kijken naar een moment waarop God bij wijze van spreken het hele project ‘aarde met al wat leeft’ als mislukt in de prullenbak gooit en een nieuwe aarde begint. Maar dat ik achterom kan kijken en zien dat zij net zo mens waren als ik - dat ik net zo mens ben als zij. Net zo wanhopig en misschien dat ze ons dan ook iets kunnen zeggen over waar voor hen de hoop gloort.

Daarvoor neem ik je even kort mee naar Micha - ook zo’n ouderwetse man, zeg maar ... Iemand die reden tot klagen heeft over de politiek: ‘Zij die trouw waren zijn verdwenen ... niemand is nog rechtschapen’. Iemand met die twijfelt aan de recht-

We blijken niet veel verder te zijn dan David

spraak: 'Rechters spreken recht tegen betaling ... zeggen wat hun het beste uitkomt'. Iemand zonder vertrouwen: 'Geloof je naaste niet, vertrouw je vriend niet, let op je woorden, ook bij wie er in je armen ligt' (Micha 7). Dat hele hoofdstuk 7, had een column kunnen zijn in de krant van vandaag...

Wat mij betreft begint hier de hoop al te gloren. Dat ik niet vooruit hoeft te kijken naar een moment waarop God bij wijze van spreken het hele project 'aarde met al wat leeft' als mislukt in de prullenbak gooit en een nieuwe aarde begint

Als Micha om zich heen kijkt, grijpt de wanhoop hem naar de keel, maar als hij naar binnen kijkt, is daar op eens de hoop: 'Maar ik, ik blijf uitzien naar de HEER, ik blijf hopen op de

God die mij redding zal brengen. Hij zal mij horen, mijn God' (Micha 7:7). Als ik nu mens ben, net als hij; als ik in dezelfde wereld leef, als hij, dan heb ik dus ook de hoop niet te zoeken, in dat wat buiten is. Niet in vredesonderhandelingen, niet een nieuw medicijn, niet in een nieuwe leider, niet in wat voor kerkelijke ontwikkeling dan ook. Maar als je naar binnen kijkt, daar is de hoop. Want daar is God.

Hoop is niet te vinden in het feit dat vroeg of laat te zien is, dat we een mooie pot aan het worden zijn. Hoop is ook niet te vinden in het feit dat als we mislukken, de pottenbakker wel een nieuwe zal maken. Hoop is niet te vinden in iets buiten ons. Hoop is te vinden in het feit dat er een God is. Die in mij woont. Dat ik drager van het Licht ben.

.....
Corné Alderliesten
 psychosociaal therapeut bij Spectrum in Hattem. Pastoraal werker bij NGK Sint Jans klooster-Kadoelen

Samenvatting

Er is veel wanhoop, je weet niet meer hoe het verder moet. Want "hoe moet het nu met..?" Als je om je heen kijkt slaat de schrik je om het hart. Onze hoop zou dan nog kunnen zijn dat Jezus snel terug zal komen. De wanhoop wordt ook gevoed door de gedachte dat er vooruitgang werd geboekt, dat we de strijd tegen ziektes aan het winnen waren. Maar dan blijken we als mens van de 21 e eeuw niet veel verder te zijn dan David. We zijn nog net zo bang en net zo wanhopig. In Micha 7 is hoop te lezen. Hoop is te vinden in het feit dat er een God is Die in mij woont.

WWWENZO

'Hoop is iets wat je niet in je zak hebt, maar iets wat steeds geoefend moet worden.'

De wereld is vaak een donkere plek, en ook de Bijbel schuwt die donkerte bepaald niet. Maar de Bijbel is ook hét boek van de hoop. Vergis je niet, deze hoop is geen goedkope, zoetsappige positiviteit, het is doorleefd en veegt het lijden niet weg. Maar waar is deze hoop op gebaseerd? David Boogerd gaat in gesprek met theoloog en 'hart- en zielzorger' Margriet van der Kooi.

Elders in dit blad staat een recensie van haar pas verschenen boek: 'Goedheid voor het oprapen'. Eerder in de podcast-serie 'Dit is de Bijbel' sprak David Boogerd ook met Margriet van der Kooi over depressiviteit in de Bijbel. Komen depressies ook al voor in de Bijbel? En zo ja, wat leren deze verhalen ons dan over hoe wij het beste kunnen omgaan met depressiviteit? En nu, tijdens het samenstellen van deze WegWijs is er opnieuw een

aflevering online gekomen met haar: 'Vreugde in de Bijbel'. Een mooi drieluik om naar te luisteren! Waardevolle inzichten zijn het, om je persoonlijk nog verder te verdiepen in ons thema Lichtbrengers & Hoopverleners. Ook voor de bijbelstudie: er zijn gespreksvragen te downloaden om met elkaar door te praten. 'Ben jij een hoopvol mens?'

HART

- » Wat maakt je soms bang of moedeloos? Is dat terecht?
- » Mag je hoop, verlangen, verwachting hebben voor deze wereld? Hoe? Mag je wanhopen aan deze wereld? Waarom?
- » Hoe helpt je zicht op een bovenwereldse werkelijkheid om het leven op deze wereld aan te kunnen?
- » Alderliesten zegt: Voor echte hoop moet je naar binnen kijken. Want God woont in jou. Ervaar jij dat (soms) ook zo? Of zou jij het anders onder woorden brengen?
- » Stelling: Geloof, hoop en liefde, maar de meeste van deze is de hoop.

HOOFD

- » Hebben mensen nu meer of minder hoop dan vroeger? Waarom?
- » Alderliesten geeft aan dat de tijden vroeger, bijvoorbeeld in de tijd van David, ook vaak wanhopig waren. Heeft hij gelijk, of is deze tijd echt anders?
- » Lees Psalm 13 en Micha 7:1-7. Waarin lijken deze gedeeltes op elkaar? Waarin zijn ze verschillend?
- » Ruth leefde in een donkere tijd en in haar leven was het ook donker geworden. Lees het Bijbelboek dat haar haar genoemd is en sta stil bij elke stap die zij neemt. Wat betekent hoop in haar leven?

HANDEN

- » Lees Marcus 14:1-9. De vrouw deed wat ze te doen kreeg, maar misschien ook: ze deed naar de mogelijkheden die ze kreeg. Zoals eens Mirjam (Exodus 2: 3-9) en Dorkas (Handelingen 9:36-39). Welke mogelijkheden heb jij gekregen waardoor je een licht, een bron van hoop kan zijn voor iemand om je heen.
- » Liederen kunnen de hoop voeden. Welke liederen bieden jou hoop? Zing ze nog eens.
- » Zoek een aantal bemoedigende bijbelteksten. (bijv. Ps. 73:26, Jes. 41:10, Jes. 43:2, Micha 7:19, Joh. 1:5, Joh. 14:2-3, Rom. 8:38-39, Hebr. 13:5, Openb. 21:4 etc.). Schrijf ze op briefjes en geef ieder van je groep persoonlijk een bijbeltekst.
- » Herhaalde waardevolle tip: Ga eens in de Martinikerk in Groningen kijken hoe Egbert Modderman lichtbrengers en hoopverleneren in beeld brengt.

Depressiviteit
in de Bijbel

Vreugde in de Bijbel
(en waarom dat wat anders is dan geluk)

Bijbelse hoop
in donkere dagen

En deze, gewoon zomaar even, hoop in het leven van alledag, ééntje van Toon Hermans, de woord- & liedjeskunstenaar: 'Er moeten mensen zijn die zonnen aansteken'.

- Hoop betekent hopen als de dingen hopeloos zijn, of het is helemaal geen deugd (...) Zolang de zaken echt hoopvol zijn, is hoop slechts vleierij of gemeenplaats; pas als alles hopeloos is, begint hoop een kracht te worden. -
Gilbert K. Chesterton

‘... wat ze kreeg, heeft ze gedaan’

Marcus 14: 8a

Concreet

Als je het eerste artikel over ‘Hoop’ gelezen hebt, kan ik me voorstellen dat je je afvraagt ‘En nu ...?’. Wat kan ik nu doen, wat moet ik doen, wat betekent dit concreet voor mijn leven van alledag? Of betekent het feit dat er hoop in mij is, omdat God in mij woont, dat ik slechts kan wachten tot het beter wordt? Is het een soort ‘op hoop van zegen’? Of erger nog: een zoethoudertje, een worst die me voorgehouden wordt? Wat kan ik hier mee?

Voorgangers

Nu worden er in de Bijbel genoeg voorbeelden genoemd van mensen die op deze vragen een antwoord hebben gegeven. Die iets gedaan hebben met de hoop die in hen leeft. Zij wisten het tenminste. Je kent het waarschijnlijk wel; Hebreeën 11 staat er vol mee. Met mensen die hoop hadden en die daar ook iets mee gedaan hebben - iets groots: ze zijn erom geprezen (Heb. 11: 2). Er is alleen één probleem met deze voorbeelden. Namelijk dat ik daar nooit aan kan tippen. Ze hebben vaak ook nogal iets teweeg gebracht. Een grote verandering bewerkstelligd of juist standvastig gebleven in een rumoerige tijd: Noach, Abraham, Mozes, Gideon, David en Samuël. En wat dacht je van Paulus? Voor hen was het ten eerste allemaal duidelijk. God had tegen hen gesproken, of Hij heeft expliciet ingegrepen in hun levens en hen een heldere opdracht gegeven. Misschien is het raar om een boot te bouwen op het droge, maar je weet dan in ieder geval wel wat je te doen hebt. En verder konden

deze mensen het blijkbaar ook aan. Zij hadden zoveel geloof, daar kan ik niet aan voldoen. Dus als iemand tegen mij zegt dat ik een voorbeeld aan Mozes moet nemen, dan helpt dat niet echt. Sterker nog, de moed zakt me dan juist in de schoenen.

Vraag

Ik wil in dit artikel iets zeggen over hoe we de hoop concreet handen en voeten kunnen geven. En als ik hier over begin na te denken, dan ga ik in eerste instantie op zoek naar hoe ik ook verandering teweeg kan brengen. Hoe kan ik ervoor zorgen dat het anders wordt, zodat iemand weer hoop krijgt? Dat ik als een soort Robert ten Brink mensen in mijn omgeving uitzicht op een beter leven bezorg. Maar als ik dan bijvoorbeeld het verhaal van Job lees, dan ontdek ik dat hoop hebben helemaal niet per se betekent dat er ook iets gaat veranderen. Je zou kunnen zeggen dat Job alle hoop ontnomen is. Hij is alles kwijt, met uiteindelijk slechts een scherf om zich mee te krabben als bezit en hij was daarna zover dat

hij zijn geboortedag vervloekte - dit is geen leven en dus is er ook geen hoop ... Hierover voert hij gesprekken met zijn vrienden en met God zelf en het einde van het liedje is dat Job rust vindt: ‘... ik herroep mijn woorden en ik buig mij ...’. Hij heeft dus weer ergens hoop gevonden, maar ‘zoals ik hier zit in het stof en het vuil’ (Job 42: 6).

Oftewel: Job heeft hoop gekregen, zonder dat er iets in zijn omgeving is veranderd. Pas daarna zegende de HEER Job (in zijn latere leven), met nog meer dan daarvoor. Blijkbaar is voor hem de innerlijke vrede hiervoor bepalend en niet de uiterlijke omstandigheden. Dus als ik iets wil zeggen over hoe wij hoop kunnen brengen en over wat we nu concreet kunnen/ moeten doen, gaat het niet over de vraag hoe jij en ik verandering kunnen brengen. De verandering en de verbeterde omstandigheden zijn blijkbaar niet het doel. Dit lijkt me een nogal fundamentele gedachte: dat hoop een ‘hoop op God’ is en niet ‘hoop op dat wat God in je leven kan veranderen’.

Ik geloof echt dat God grote dingen in jouw en mijn leven kan doen, maar blijkbaar gaat hoop hebben en hoop verlenen daar niet over. Het verhaal van Job maakt mij duidelijk dat het uitdelen van hoop gaat over kennen van de vrede van God. Zoals Paulus erover schrijft in Filippenzen 4: 6 en 7, bijvoorbeeld. En toch, zeg je misschien, wil ik weten wat ik nu kan en/of moet doen. Anders blijft het waarschijnlijk vaag en daar word je juist hopeloos van. Laten we eens kijken of er in de Bijbel iemand te vinden is die je hierin de weg kan wijzen.

Dus als iemand tegen mij zegt dat ik een voorbeeld aan Mozes moet nemen, dan helpt dat niet echt. Sterker nog, de moed zakt me dan juist in de schoenen

In iedere straat in het dorp Schoonrewoerd staat een houten bankje waar mensen producten voor de voedselbank in kunnen doen.

VoedselBankje

Beeld: Maarteh Boersema

Dit lijkt me een nogal fundamentele gedachte: dat hoop een 'hoop op God' is en niet 'hoop op dat wat God in je leven kan veranderen'

Voorbeeld

Zo iemand is 'een vrouw' uit Marcus 14. Ook zij komt tevoorschijn op een moment dat het crisis is. Het verhaal waar zij in voorkomt, heeft een nogal zwarte omlijsting. Dit hoofdstuk begint namelijk het plan van de hogepriesters en de schriftgeleerden om Jezus 'door middel van een list gevangen te nemen en te doden (Marcus 14: 1). Dat is de ene kant van de geschiedenis en aan de andere kant is daar opeens Judas Iskariot ('één van de twaalf') die op een schikt moment zit te wachten om Jezus uit te leveren (Marcus 14: 11).

Er hangt dus een nogal donkere dreiging in de lucht en juist op dit moment wil Marcus een lichtgevend verhaal vertellen. Een verhaal van hoop. Te midden van het zwart van de dood, van het bedrog, van geweld en vernietiging, midden in dat zwart van de crisis, houdt de kleur van de liefde stand. Precies hierom zal er overal ter wereld over haar gesproken worden, zegt Jezus (Marcus 14: 9).

De vrouw breekt een flesje met erg kostbare olie stuk en giet het uit over Jezus' hoofd. En voor jou en mij

is nu de vraag hoe ze hiermee een voorbeeld kan zijn. Wat heeft ze nu precies gedaan? Hier geeft Jezus een antwoord op in vers 8. Er staat in de NBV: 'wat ze kon, heeft ze gedaan ...'. Dit klinkt als: 'ze heeft haar uiterste best gedaan - gedaan wat ze kon ...' Maar die zin in vers 8 betekent iets van 'wat ze kreeg, heeft ze gedaan ...' Je zou kunnen zeggen: deze vrouw heeft gedaan, wat ze te doen kreeg ... Oftewel: zij heeft precies gedaan, wat ze te doen had. Zonder te berekenen, zonder zich af te vragen of het wel zin heeft, of het wel helpt en of het geen

weggegooide energie is. Deze vrouw heeft dat gedaan wat goed was om te doen. Omdat het goed is. En niet om iets te veranderen.

Slot

Concreet betekent dit, voor jou en mij die hoop willen verlenen: doe wat je te doen hebt, op je eigen plek. Niet meer en niet minder. Je hoeft er niet voor naar het front. Het is niet jouw taak om de wereldeconomie een andere koers te geven. Het is niet aan jou om deze wereld, deze planeet te redden. Het is jouw opdracht om op jouw plek te blijven. In jouw huis, met jouw mensen. Op jouw kantoor en met de taken die er daar voor je zijn. Doen wat je te doen krijgt. Niet meer en ook niet minder.

Dus breng je buurmeisje naar school, haal eens boodschappen voor je vrienden, groet je collega met aandacht, doe met je medemens zoals je graag ziet dat hij of zij met jou doet. Groter is het niet - het is zo groot genoeg. Omdat je doet wat je te doen krijgt.

.....

Corné Alderliesten
psychosociaal therapeut
bij Spectrum in Hattem.
Pastoraal werker bij NGK in
Sint Jansklooster-Kadoelen

Om bij stil te staan en uit te wisselen

1. Hoe doe jij dat eigenlijk wanneer er iemand in jouw omgeving aan de grond zit?
 Kan jij het uithouden bij dat je weinig kan veranderen (bij je eigen machteloosheid, dus) en geloof je dat jouw aanwezigheid genoeg hoop biedt?
2. Lees Johannes 14: 27 - op welke manier kan jij hoop putten uit deze vrede?
3. Aan wie in de Bijbel neem jij een voorbeeld en wat maakt dat diegene voor jou een voorbeeld is? Wat zegt dit over je verlangen?

Deze vrouw heeft dat gedaan wat goed was om te doen. Omdat het goed is. En niet om iets te veranderen

Samenvatting

Betekent het feit dat er hoop in mij is, omdat God in mij woont, dat ik alleen maar kan wachten tot het beter wordt? In Hebreëën 11 staan mensen die iets gedaan hebben met de hoop die in hen leeft. Zij hadden zoveel geloof, maar kan ik daar aan voldoen? In het verhaal over Job lees je dat hij hoop heeft gekregen zonder dat er iets in zijn omgeving veranderd is. Hoop brengen gaat dus niet over de vraag hoe je verandering kunt brengen. Het uitdelen van hoop gaat over kennen van de vrede van God. Aan de hand van Marcus 14 betekent dit concreet: doe wat je te doen hebt, op je eigen plek.

- Er zijn veel dingen mogelijk voor iemand die hoopt. Er is meer mogelijk voor degene die gelooft. En er is nog meer mogelijk voor degene die weet hoe lief te hebben. Maar alles is mogelijk voor degene die alle drie de deugden beoefent.-

Broeder Lawrence

Mag ik?

Mag ik je omarmen
liefhebben
troosten
dichtbij je zijn?

Mag ik je helpen
bemoedigen
confronteren
om je heen zijn?

In dalen en pieken
bij je zijn

Pak maar mijn uitgestoken hand
dan gaan we samen
samen naar de overkant

Marieke Riemer- Kanis (LUME)

“In deze tijd van hopeloosheid kunnen wij mensen hoop brengen...”

De hoop die Jezus brengt, Emke (42) raakt daar niet over uitgepraat. Haar vlotte babbel, die haar ooit flinke bonussen opleverde als telemarketeer, zet ze nu in om anderen te vertellen over Jezus' liefde en redding. Sinds 2011 werkt ze als vrijwilliger bij stichting Bijbelstand, waarmee ze evangeliseert op beurzen in heel Nederland. Emke is daarmee een echte 'hoopbrenger'! We vroegen haar: 'Hoe vertel je anderen, die niet (meer) geloven, over de hoop die Jezus brengt?'

“Ik geloof dat echte hoop alleen te vinden is bij God. In de brief aan de Efeziërs staat dat zo mooi. Daar lezen we in hoofdstuk 2 vers 12 en 13: ‘U leefde zonder hoop en zonder God in deze wereld... maar nu bent u door Christus Jezus dichtbij gekomen, door zijn bloed.’ Dat vertelt precies wat wij te brengen hebben: wij kunnen mensen hoop brengen, dankzij Jezus.”

Die hoop is weg

“Ik merk dat veel mensen in onze tijd hopeloosheid ervaren. Vroeger leefde de gedachte: samen kunnen we de wereld een betere plek maken, als we maar het goede doen. Of: we moeten op zoek gaan naar de god in onszelf. Maar inmiddels is het tot veel mensen doorgedrongen dat het ons niet gaat lukken om deze wereld beter te maken, die hoop is weg. Ik hoor dat regelmatig terug in de gesprekken die ik voer als vrijwilliger in de Bijbelstand, nog vaker sinds de oorlog in Israël. Mensen zeggen me: ‘als God écht bestaat, zou Hij nooit toestaan dat dit gebeurt.’”

Gebroken vaas

“Ik spreek veel mensen die niet willen geloven in God omdat ze een goede God niet kunnen rijmen met al het leed in de wereld. Ik bevestig hen daarin: ‘Je zegt eigenlijk: als God er was, zou Hij door en door

goed zijn en ziet de wereld er anders uit. En dat klopt want Hij is goed.’ Weet je... ons diepste probleem is niet dat de wereld stuk is, maar dat wij zelf stuk zijn. Hoe gaan wij om met dat gegeven en hoe doet God dat? Ik leg dat vaak uit aan de hand van een voorbeeld. Op een dag viel bij ons thuis een vaas kapot. Mijn dochter dacht dat papa deze wel kon maken, maar wat bleek: de vaas was zo kapot dat zelfs papa dat niet kon repareren. Er zat niets anders op dan de scherven weg te gooien en toen ik dat deed, zei ik: ‘Wat zonde van de vaas, nu kunnen er geen bloemen en water meer in!’ Toen wij de vriendschap met God kapotmaakten, zei God ook ‘Zonde!’ Afstand tussen ons en God was nooit de bedoeling en het raakt Gods hart dat wij nu ons doel missen. Hij gooide echter de scherven niet weg, maar koos ervoor om in onze scherven te wonen. Hij zocht ons op, in Jezus. Nu is de weg naar Gods hart weer vrij en bij Hem vinden we alles wat we nodig hebben; vrede, vergeving, liefde, geluk én hoop! Wat overigens niet wil zeggen dat het lijden klaar is.”

Soms past alleen stilte

“Ik kom er steeds meer achter dat we God niet kunnen begrijpen. Eens zullen we het overzien, maar voor nu vraagt God een blind vertrouwen, ook als we te maken krijgen met

lijden dat we niet kunnen bevatten. Als het om persoonlijk leed gaat, is dat natuurlijk heel ingewikkeld. ‘Waar is Hij?’ vragen we ons dan af en: ‘Hoe kan Hij van een afstandje toekijken?’ Maar wie zegt dat dat zo is? Wij vullen in dat Hij op zo'n moment niks doet. Misschien heeft Hij toen al een plan bedacht om mij of de ander weer heel te maken. Als ik op mijn eigen leven terugkijk, kan ik inderdaad zeggen dat het zo is. God kan met de kapotte scherven iets goeds doen. Maar soms hebben we ook gewoon geen antwoord op het lijden. Die leegte moeten we niet willen opvullen met goed bedoelde antwoorden. Soms past alleen stilte. We moeten rouw in al zijn rauwheid laten bestaan en de ernst daarvan niet ontkennen. Maar we mogen er wél iets tegenover zetten en anderen wijzen op God. Dat is de hoopvolle boodschap die wij mogen brengen! Wat mij hierin troost is dat Jezus als geen ander weet wat lijden is. Hij heeft het allemaal meegemaakt: afwijzing, eenzaamheid, verdriet, pijn, verraad en de dood. Wat wij ook meemaken, Hij kent de ernst daarvan en staat naast ons.”

Ik knip de kerk eraf

“Ik deel de hoopvolle boodschap van Jezus ook vaak met mensen die afgeknapt zijn op religie of de kerk. Die mensen hebben meestal een

verhaal en als ik dat merk, dan laat ik mijn eigen boodschap los en maak ik ruimte voor hun verhaal. Vaak gaat het dan over dingen die misgingen in de kerk of over wat kerkmensen doen of deden. Dan bevestig ik wat niet goed is. Maar op enig moment pak ik mijn figuurlijke schaar en knip ik de kerk van het geloof af. Er blijven dan twee personen over: de ander en God. Dan kun je het dáároveň hebben. Wie is God, en Wie wil Hij zijn voor de ander? Hoe heeft Hij Zijn liefde bewezen?”

Confronterend

“Ik merk ook dat we het als christenen nog niet zo makkelijk vinden om ons geloof onder woorden te brengen. Om te delen wat de hoop is waaruit we leven en wie God persoonlijk voor ons is. Ik geef online trainingen over je geloof delen en daarin geef ik de deelnemers vaak een spiegelopdracht mee: ga voor de spiegel staan en vertel tegen de persoon in de spiegel wie Jezus voor je is. Wat heeft Hij in jouw leven gedaan of veranderd? Mensen schreven me terug: ‘Ik vond de opdracht confronterend... want ik wist niets te zeggen.’ Dat betekent echter niet dat jouw geloof hopeloos is, wel dat er werk aan de winkel is. Als mijn man en ik elkaar niks meer te vertellen hebben, dan moeten we een avond vrijmaken en met elkaar praten. Als jij je geloof onder woorden wilt brengen, dan moet je tijd met Jezus doorbrengen. Net zoals je elke dag met je ontbijt begint, mag je ook elke dag met Hem beginnen. En vanuit die levende relatie kun je met een ander delen over Wie Hij is voor jou.”

Praten kan iedereen

“De liefde van Jezus zet mij in beweging: Zijn hart gaat uit naar de ander en daarom mijn hart

ook. Daarin is mijn houding wel veranderd. Vroeger voelde het vooral als een opdracht op Jezus’ liefde met anderen te delen, erover te vertellen. Ik dacht vaak ‘kan ik dat wel?’. Maar sinds Gods Vaderhart meer voor mij is gaan betekenen, bekijk ik het vanuit Zijn perspectief en wil ik doen wat Hij belangrijk vindt. Jezus heeft geleden om die ander te redden, dát moet iedereen weten Het is bizar om dat voor jezelf te houden. Als reactie daarop hoor ik vaak: ‘Ik ben geen evangelist’. Maar zo’n uitspraak komt er ook met woorden uit toch? Praten kan iedereen. Ook al voel je je niet geschikt, God kan tóch door je heen werken. Ik geloof dat God niks van je vraagt wat niet lukt en Hij zal ook nooit iets van je vragen en je vervolgens laten zitten... Maar iedereen is anders en natuurlijk mag je wel kijken wat bij je past. Niet iedereen kan voor een zaal spreken of met wildvreemden op straat.”

Snel verhoord

“Als je niet weet hoe je een gesprek over het geloof met die ander moet beginnen, vraag God in gebed om een opening Bijvoorbeeld door te bidden: Laat de ander een vraag stellen waarop ik het antwoord weet. Mijn ervaring is dat die gebeden snel verhoord worden! Sowieso is dat mijn tip: Als je met iemand in jouw omgeving wilt spreken over het geloof, begin dan eerst eens met bidden voor die persoon. Bewogenheid met de ander,

Emke is getrouwd met Richard en moeder van drie kinderen. Het gezin woont in de Achterhoek als beheerders van christelijk kampterrein ‘de OASE’. Daarnaast werkt Emke als vrijwilliger bij stichting Bijbelstand (www.bijbelstand.nl)

Weet je... ons diepste probleem is niet dat de wereld stuk is, maar dat wij zelf stuk zijn. Hoe gaan wij om met dat gegeven en hoe doet God dat?

brengt vrijmoedigheid mee. Kijk ook naar Jezus: hoe ging Hij in gesprek met mensen? Jezus leverde altijd maatwerk, Hij had geen standaard boodschap, maar deelde wat er op dat moment nodig was. Daar gaan wij vaak de fout in, we willen de ander overtuigen met ónze boodschap. Daarom is het ook zo belangrijk dat wij

weten wat de ander nodig heeft. Wij kunnen de Heilige Geest vragen om ons te laten zien wat dat is en (open!) vragen stellen aan de ander. Daarop mogen wij dan aansluiten met onze boodschap van hoop!”

Ontmoetingsdag 2024 Assen

Datum: 16 april 2024 | Onderwerp: IK GELOOF = WIJ BELIJDEN

Vanaf het eerste begin van de christelijke kerk denken gelovigen na over hun geloof en liefde voor God en zijn Woord. Door geloofsbelijdenissen proberen wij woorden te geven aan wie God is

en wat zijn Zoon voor ons betekent. Onze laatste belijdenissen stammen uit de 16e en 17e eeuw. Elke tijd kent zijn eigen accenten en misschien mede door ons vernieuwde kerkverband beluisteren we een groeiend verlangen om opnieuw woorden te vinden voor ons geloof. Is dat nodig, is dat verantwoord? Kan

dat maar zo? Twee boeiende sprekers met hart voor een belijdende kerk willen ons meenemen in deze vraagstelling: **Mr.dr. Avelien Haan en ds. Simon van der Lugt.** Ieder met eigen expertise en met eigen invalshoeken. We laten hen zelf aan het woord:

Ds. Simon van der Lugt.: "Wat dreef gelovigen in voorgaande eeuwen tot een (geschreven) belijdenis? We gaan na welke teksten in onze kerkelijke traditie aanwezig zijn. Het is helder dat we er anno nu steeds minder gebruik van maken. Is dat erg? Wij zijn als fusiekerk een kerk in ontwikkeling en de vraag is: waar willen we eigenlijk voor staan? Spelen de oude belijdenisteksten daarin een rol? Mijn stelling is dat wij die vraag alleen kunnen beantwoorden als wij gaan snappen wat er voor ons urgent is. Als wij anno nu geloven in de redding door Jezus Christus en de komst van zijn Rijk, wat staat er dan op het spel? Wat willen wij in Gods naam zeggen om onze kerkelijke transitie verder te brengen?"

Mr.dr. Avelien Haan: "Belijden verlevendigen, waarom zou je? In mijn bijdrage ga ik in op wat belijden is: gaat het dan om teksten of om meer? En wat doen we daarin anders dan twintig jaar geleden? Hoe heeft ons belijden zich in de praktijk ontwikkeld en is het nodig om meer aandacht te vragen voor het belijden op papier en in de praktijk? Nu we als Nederlandse Gereformeerde Kerken samen gestart zijn, kun je een belijdenis zien als een nieuwe gezamenlijke identiteit, maar is dat de functie een belijdenistekst? Mag je eigenlijk wel zomaar een belijdenis schrijven? En is er dan in deze tijd nog wel behoefte aan teksten of hebben we liever een mooi lied of een leuk filmpje?"

Mr.dr. Avelien Haan (1977) is docent/onderzoeker aan de NHL Stenden Hogeschool te Leeuwarden. Zij is voorzitter van de Commissie Belijdende Kerk die als opdracht heeft gekregen om te onderzoeken en te adviseren over het verlevendigen van de belijdenis in de Nederlandse Gereformeerde Kerken. Een eerste rapport van deze commissie is behandeld op de synode van Deventer, 2023.

Ds. Simon van der Lugt (1962) is predikant van De Fontein, Nederlandse Gereformeerde Kerk in Zwolle-West. Hij werkte mee aan de Candlestand Statement (over de evangelische en charismatische beweging) uit 2004 en maakte samen met ds. Gertjan Klapwijk een serie podcasts over de Heidelbergse Catechismus (2022).

Beiden bieden in de middag een workshop aan waar actief aan de slag wordt gegaan. (meer info nummer 2 Wegwijs)

OPROEP Wie wil kramen.....

Tijdens de Ontmoetingsdag is er ook ruimte om met een kraam/tafel te staan waar je spullen mag verkopen voor het goede doel.

Hiervoor is opgave noodzakelijk en je kunt je hiervoor aanmelden bij:

Marja den Ouden, email: ouden-smilde@hetnet.nl vòòr 2 april.

Vreemde Kostgangers - Hoop

Henny Vrienten vormde samen met George Kooijmans en Bou-dewijn de Groot de gelegenheidsformatie Vreemde Kostgangers. In 2017 verscheen hun eerste gezamenlijke album. Op dit album staat het liedje 'Hoop'.

Het nummer is geschreven en wordt gezongen door Vrienten zelf. Je merkt in de tekst iets van dezelfde achtergrond als de jezuïtische ex-priester Huub Oosterhuis. Beide mannen zijn van huis uit katholiek, delen een grote voorliefde voor de Nederlandse taal en dagen hun publiek intellectueel uit.

Vanaf het eerste moment dat ik dit nummer hoorde, proefde ik de haast religieuze ondertoon van dit lied. Het is de ontmoeting van Mozes bij de brandende braamstruik, waarin hij wordt aangesproken door 'Ik ben er, ik zal er zijn'. Dat is de grondtoon, dat ook in het refrein wordt benadrukt:

Als jij de weg verliest zal ik hem vinden
Jij het niet meer weet denk ik voor jou
Ik vang de regen op ik stop de wind
Ik ben jouw deken voor de kou

Zie het licht

Dat aan het eind van die tunnel straalt

Net als jouw gezicht

Ik ken het want het hoort bij mij

Ben niet bang

Ik hou jou stevig vast

Niet meer lang

Of dit, dit alles ligt achter jou

Houd moed. Het lijden weegt niet op tegen de heerlijkheid van straks. In de brug, het gedeelte tussen normale coupletten en het refrein dat afwijkt van de rest van het nummer, wordt de hoop extra benoemd.

Hoop, er is hoop

Altijd hoop voor jou

Altijd hoop voor mij

Eens – je zult het zien –

Gaat het echt voorbij

Alles echt voor bij

Natuurlijk, je hoort iets in de tekst wat je herkent. Waar je zelf zo vertrouwd mee bent, omdat je het van huis uit hebt meegekregen. Dat is een kritiek wat ik wel vaker heb gehoord:

“Je hoort erin wat je wilt horen, maar hoe weet je dat wát je hoort daadwerkelijk in de tekst is gelegd?”

Tja, bij sommige teksten kun je dat niet bewijzen. Liedteksten zijn doorgaans geen academische essays met voetnoten en verwijzingen. Maar bij dit lied van Vrienten kan ik er niet onderuit dat hier wel een hele sterke verwijzing in zit.

En een hoopvolle verwijzing. Er is hoop, de weg wordt gevonden (of is De Weg al gevonden?), we worden aan de hand genomen. We hoeven niet alleen op pad, omdat iemand met ons meegaat. Iemand die er is, die met ons oploopt.

Vier jaar nadat deze tekst verscheen, zou 'Doe Maar', het andere bandje

van Vrienten, langs verschillende podia. Een soort afscheidstournee. Door de maatregelen rondom corona werd deze tournee verzet naar een jaar later. Maar in die tijd kreeg de zingende bassist een pittig ziekenhuis-traject voor de boeg – in april 2022 overleed Vrienten aan de gevolgen van longkanker.

Zou hij in die laatste maanden naar zijn eigen tekst 'Hoop' hebben geluisterd? Zou de inhoud van dit liedje hem hebben getroost? Vrienten groeide op in een katholiek gezin, maar zegde dat geloof op latere leeftijd vaarwel. Misschien dat Hendrikus Cornelis Jacoba (Henny) Vrienten toch op zijn schreden is teruggekeerd.

Zo'n zelfgeschreven tekst zou toch enige Hoop kunnen bieden.

Filmpje:

Alleen door genade

'Waarom maken predikanten zoveel ruzie, tot schade van de kerken?'. Deze vraag stelde prins Willem van Oranje (1533-1584) eens aan zijn hofpredikanten Taffin en De Villiers. Als oorzaak noemden zij dat er te veel ongeschoolde predikanten zijn. Die strooien hun dwalingen in het rond. Op de vraag van de prins hoe daaraan een einde gemaakt kan worden, antwoorden zijn predikanten dat daarvoor een goede kerkorde nodig is.

Nu hadden de kerken op dat moment al wel een kerkorde. Maar die werd door de overheid niet erkend. Daardoor konden de kerken intern lang niet altijd orde op zaken stellen, want ze liepen voortdurend tegen lokale overheden aan die bepaalde voorgangers in bescherming namen tegen de kerkelijke censuur. Van hofpredikanten werd verlangd dat zij van heel veel zaken op de hoogte waren, liefst van alles wat er kerkelijk speelde. En omdat kerk en politiek nog met elkaar vervlochten waren, dienden hof-theologen ook over een politieke antenne te beschikken. Niet voor niets had Oranje deze twee mannen aangetrokken, waarvan de één in nauwe relatie stond met de politieke leiders van de Franse hugenoten en de ander sterk betrokken was bij wat er in Engeland speelde. Beide landen kon de prins - in wisselende situaties - gebruiken bij de opstand van de Lage Landen tegen grootmacht Spanje. Vooral Taffin werd actief ingezet bij de kerkelijke ontwikkelingen in de Nederlanden. Daarom bezocht hij geregeld synoden en daar kreeg hij van de kerken allerlei vragen en verzoeken om aan de prins voor te

leggen. Zo heeft Taffin zich - zij het tevergeefs - ingezet voor acceptatie van de kerkorde door de hoge overheid. De overheid weigerde echter de gereformeerde kerken de gewenste zelfstandigheid te geven.

Pastoraal

De hofpredikanten hadden ook een pastorale taak. Zo vroeg de ernstig gewonde prins - na een aanslag op zijn leven - hoe hij zich tegenover God kon verantwoorden voor al het door hem vergoten bloed. De Villiers antwoordde dat zijn wettige vorst, keizer Karel V, verantwoordelijk is voor de strijd die Oranje namens hen heeft moeten voeren. En de burgeroorlog tegen Spanje is tot op heden ook met een goed geweten gestreden, want het ging onder meer om vrijheid van godsdienst. Miste de prins iets in deze wat verstandelijke redenering van zijn dominee? Hij reageerde met: "Door genade, monsieur de Villiers, mijn vriend, door genade... Dat is mijn toevlucht en er is geen ander!". Het lijkt erop dat Oranje zijn eigen nood dieper peilde dan de hofpredikant dat deed. Voor onze zonde en schuld kan immers geen genoegzame

verontschuldiging gevonden worden. Daarvoor zijn mensen volledig afhankelijk van Gods barmhartigheid en genade in Jezus Christus. Daarvan was de Vader des Vaderlands zich bewust.

Berouw

In november 1624 kwam Prins Maurits (1567-1625) in 's-Gravenhage ziek thuis te liggen. Hij was een zoon van Willem van Oranje. De uitspraak dat de zoon van een held vaak een man van niks is, gaat deze keer niet op. Maurits bezat inderdaad niet de

politiek-diplomatiese talenten van zijn vader. Maar hij overtrof hem in strategisch inzicht en succes. Ook aan zijn handen kleefde bloed. Maar dat niet alleen. Een biografie stelt in één zin: 'Maurits was trouw in de kerkgang, maar meer dan slordig in zijn persoonlijk leven'. Net als zijn vader had Maurits kinderen van verschillende vrouwen. Maar met dit verschil dat Willem van Oranje gehuwd was met de moeders van zijn kinderen. Maurits is nooit gehuwd geweest met één van de zes vrouwen bij wie hij kinderen verwekte. Vanaf

zijn ziekbed regelde Maurits nog allerlei staatszaken. Maar zijn krachten namen af en geheime zaken moest hij onder meer toevertrouwen aan zijn jongere halfbroer Frederik Hendrik. In het voorjaar van 1625 was Maurits medisch uitbehandeld. Nu nam dominee Johannes Bogerman plaats aan het bed van Maurits om hem voor te bereiden op 'de laatste vijand'. Kenden zij elkaar nog uit 1618/1619, toen Bogerman voorzitter was van de Dordtse synode? Ze spraken samen over zonde en vergeving. Maurits wist dat God onze zonde om Christus' wil

vergeeft, als wij berouw hebben. Maar hij worstelde ermee of zijn berouw wel oprecht genoeg was. Bogerman hield de doodzieke prins voor dat bij mensen niets volkomen zuiver is, ook ons berouw niet. Maar ook daarvoor heeft Christus betaald. In dat geloof is prins Maurits de volgende dag overleden.

.....

Huib Noordzij is auteur van o.a. Handboek van de Reformatie en woont in Barneveld

dat bij mensen niets volkomen zuiver is, ook ons berouw niet

Kijk omhoog!

De Israëlieten zijn niet ver van hun bestemming, het Beloofde Land. Ze hopen dat God hen nu snel daarheen zal leiden en dat ze er kunnen gaan wonen.

Maar nee, de wolkkolom die hun altijd de weg wijst gaat niet naar het noorden, richting Kanaän, maar naar het zuiden. Dat betekent dat ze een omweg moeten maken, helemaal om Edom heen.

Hun hoop slaat om in wanhoop. 'Onderweg kon de ziel van het volk het niet langer verdragen', zegt Numeri 21:4 (HSV); '... de ziel des volks werd verdrietig op dezen weg' (SV).

Begrijpelijk toch? Kwetsbare mensen zijn ze, die jarenlang in de woestijn rond moesten trekken. Nu moeten ze nog weer honderden kilometers sjouwen. En ondertussen hebben ze niets te eten dan dat smakeloze manna.

Straks komen ze nog om van ellende! Waarom wil God dit? Kan het niet anders?

Ze worden opstandig en schreeuwen het uit tegen God en tegen Mozes. En dan wordt de toestand helemaal hopeloos. Want God stuurt giftige slangen op hen af die bijten, zodat duizenden mensen omkomen. Is er nog uitkomst?

Alleen als ze die verwachten van God, tegen wie ze zich net verzet hebben.

Mozes bidt voor hen. Dan maakt hij een grote koperen slang en zet die op een staaf. Ieder die zijn hoop durft te vestigen op God hoeft maar een ding te doen: omhoog kijken naar die slang. Dat is voldoende om te genezen van het dodelijke gif en in leven te blijven. Als de Israëlieten hun woestijnreis voortzetten, weten ze dat God met hen meegaat.

Eeuwen later betreft de Here Jezus deze gebeurtenis op zichzelf:

'De Mensenzoon moet hoog verheven worden, zoals Mozes in de woestijn de slang omhooggeheven heeft, opdat iedereen die gelooft, in Hem eeuwig leven heeft' (Joh. 3:14,15).

Zoals die glanzende koperen slang, kronkelend rond een hoge paal, zichtbaar was voor het hele volk, zo werd Christus voor het oog van iedereen gekruisigd.

Wij hoeven maar een ding te doen: omhoog kijken naar Hem. Dan geneest Hij ons van het dodelijke gif van de zonde en geeft Hij ons het eeuwige leven. En als ons leven is als een woestijnreis, mogen we onze hoop vestigen op God. Hij gaat met ons mee.

Op de berg Nebo, waar Mozes voor zijn sterven uitkeek over het beloofde land, staat een monument dat herinnert aan de gebeurtenis met de koperen slang in de woestijn én aan de woorden die Jezus sprak over zichzelf. Het is een groot koperen kruis met slangmotieven, gemaakt door de Italiaanse kunstenaar Giovanni Fantoni. Zie [File:Brazen Serpent Sculpture.jpg - Wikimedia Commons](#)

Anthony van Dyck, *De koperen slang*, ca. 1620, Prado Museum, Madrid.

Op dit schilderij dat Anthony van Dyck (1599-1641) maakte van de geschiedenis in de woestijn zien we een dramatisch tafereel. Ontredderde mensen verdringen zich voor Mozes die de koperen slang omhooghoudt. Een jongeman met bebloed voorhoofd strekt in wanhoop zijn handen uit naar de slang, een jonge vrouw lijkt niet meer in staat om op haar benen te staan en omhoog te kijken.

Een man (haar vader?) helpt haar om haar blik naar de slang te richten, terwijl een vrouw (haar moeder?) probeert de giftige slang die haar heeft gebeten weg te halen. Op de voorgrond ligt een man geknield; slangen kronkelen om zijn lichaam. Het schilderij past bij de barok, de kunststroming van de 17e eeuw die door dynamische houdingen en gebaren heftige gevoelens wilde uitdruk-

ken, om zo het verhaal dichter bij de mensen te brengen. De paal waarop Mozes de slang bevestigd heeft is op het schilderij niet meer dan manshoog en de slang zelf is hooguit een meter lang. In werkelijkheid zullen ze veel groter geweest zijn, het hele volk moest ze kunnen zien.

Alles of niets

Hoop is voor de apostel Paulus dat je niets te verliezen hebt. Het is in mijn ogen een onderbelicht aspect van de christelijke hoop. Hoop is voor ons vaak iets van de toekomst. Ooit komt het goed. Er komt een dag dat God alle tranen van de ogen wist. Dat gaat gebeuren. Hoop heeft alles te maken met de toekomst. Toch is dat niet alles. Omdat we vast en zeker mogen vertrouwen op de toekomst, kunnen we juist ook radicaler in het leven staan.

Paulus schrijft prachtig hoe de hoop uitwerkt op zijn leven in Filippenzen 1:20-25:

Het is mijn stellige hoop en verwachting dat ik mij nergens voor zal hoeven te schamen. Integendeel, ik zal net als altijd in alle openheid spreken, zodat Christus ook bij alles wat ik nu meemaak zal worden geëerd, of ik nu in leven blijf of moet sterven. Want voor mij is leven Christus en sterven winst. Als ik blijf leven, kan ik vruchtbaar werk doen, maar toch weet ik niet wat ik zou kiezen. Ik word naar twee kanten getrokken: enerzijds verlang ik ernaar te sterven en bij Christus te zijn, want dat is het allerbeste; anderzijds is het meer in uw belang dat ik blijf leven. Omdat ik hiervan overtuigd ben, weet ik dat ik

inderdaad voor u behouden zal blijven, zodat uw geloof groter en vreugdevoller wordt.

Paulus is gevangen genomen. De uitkomst is onzeker. Toch is voor Paulus elke uitkomst goed. Mag hij blijven leven, dan kan hij blijven dienen. Moet hij sterven, dan is hij bij Christus. Wat een vertrouwen gaat daarvan uit en wat een moed putte hij eruit. Bij Paulus is hoop niet een passieve kracht om vol te houden in moeilijke tijden. Voor Paulus was hoop de kracht om de moeilijkheden juist op te zoeken. De weerstand die zijn evangelisatie oogstte kon hij aan omdat hij wist: God gebruikt mij, Hij komt hoe dan ook tot zijn doel. Daarom kon Paulus rücksichtslos voor de zaak van God gaan. Ik blijf leven totdat het Gods tijd is.

Hoop is eigenlijk het dynamiet van het christendom. Als een christen écht belijdt dat hij met lichaam en ziel niet eigendom is van zichzelf maar van zijn trouwe Heiland Jezus Christus. Als een christen écht gelooft dat niets ons kan scheiden van Zijn liefde. Als een christen écht gelooft dat God alles mee doet werken aan zijn heil. Wat let het een christen dan om zichzelf niet onvoorwaardelijk te

Hoop is eigenlijk het dynamiet van het christendom

geven aan een gevaarlijke wereld? Dan kan je toch alles aan? Dan kan je ruzies uitpraten zonder de garantie dat het goedkomt. Dan kan je investeren in relaties die niet lonen en misschien nooit lonend worden. Dan mag je getuigen van je geloof ook al levert dat spot op. Zolang je leeft kan God je inzetten tot zijn dienst en als je sterven moet ben je bij Christus.

Ik voel me een slapjanus na deze sterke taal. Alles of niets, kom er maar om. Hoe vaak heb ik niet op safe gespeeld. Tegelijkertijd put ik kracht uit deze woorden om te doen wat mijn geweten vraagt te doen. Ik voel me aangemoedigd niet voor eigen hachje te leven, maar het lef te hebben me te laten gebruiken als Gods instrument. Want zolang ik leef kan ik anderen een dienst bewijzen en als ik sterf ben ik in goede handen. Zo wordt de christelijke hoopverlener geboren.

Goedheid voor het oprapen - oog hebben voor liefde en hoop

Margriet van der Kooi wil de lezer in haar 'nieuwste' boek helpen oog te houden voor het goede om ons heen. En dat is haar goed gelukt. Wat dat betreft betoont ze zich een ware lichtbrenger en ook hoopverlener. Voor de goede orde. Van der Kooi weet als geen ander van duisternis en wanhoop. Dat kan ook bijna niet anders als zeventiger en met haar jarenlange ervaring als onder andere geestelijk verzorger in ziekenhuizen. Zoals ze zelf schrijft in het woord vooraf: 'Goedheid voor het oprapen – wie kan en wil het daarover hebben in deze tijd waarin crisis na crisis de wereld teisteren? (..) Omdat ik denk

dat we elkaar en de Schepper van hemel en aarde tekortdoen als we geen aandacht geven aan alles 'wat goed is, wat waar is en schoon, rechtvaardig en lieflijk', zoals Paulus tweeduizend jaar geleden schreef. Dat is nodig: het zijn de palen waardoor de elektriciteitsdraden van ons leven hooggehouden worden, waardoor het leven 'te doen' blijft.' Wat volgt na deze woorden valt te omschrijven als een wandeling over een kronkelend levenspad, waarop Van der Kooi als gids vooropgaat en telkens wijst op goedheid, die zij ziet gebeuren. 'Want de vraag is niet of er goedheid voor het oprapen ligt, maar of wij het zien.'

In negen korte hoofdstukken laat ze dat op een persoonlijke, eerlijke en associatieve manier zien. Ze leidt haar lezers langs goedheid in liefde en vriendschappen, in de zorg, in de schepping, maar ook in de maatschappij en de kerk. De kracht van dit boek zit letterlijk en figuurlijk in de kleinheid en alledaagsheid. Niet alleen is het een compact boek, maar ook in de voorbeelden die Van der Kooi geeft, blijft ze klein en realistisch, maar daarin is het groots en meeslepend. Het boek gaat over ouders, die 's nachts hun bed uit gaan om hun bange kind, dat draken onder het bed zag, te troosten, of

hun zieke kind, dat niet kan slapen van de koorts. Dit boek gaat over een Whatsapp-groep waarin oud-collega's hun vriendschap onderhouden. Dit boek gaat over Pluk van de Petteflet en de goedheid van dat onnozele stekje van de hasselbraamstruik.

Zelf las ik het boek in een periode waarin we in een tijdsbestek van ongeveer een maand vier overlijdens hadden te betreuren binnen onze kerkelijke gemeenschap. Tijdens een van de begrafenissen, die ik mocht leiden, bracht ik onze tweejarige dochter bij 'haar' oppasopa en oma uit de gemeente. Ze had een goede middag en ik besloot om het boek, dat ik nu bespreek, de volgende dag op Sinterklaas aan deze opa en oma cadeau te doen. De volgende ochtend werd ik alleen wakker met het bericht dat de oppas opa die nacht onverwachts was overleden. Ik bezocht de familie, huilde met ze mee en besloot mijn voornemen toch door te zetten en gaf het boek cadeau. Nooit had ik kunnen bedenken een boek met als titel 'Goedheid voor het oprapen. Oog hebben voor liefde en hoop' cadeau te doen bij een open kist. Toch gebeurde het, want blijkbaar gebeurt goedheid temidden van ons Kyrie - God, help dan toch! en ons Gloria - God zij geloofd uit alle macht. (MB)

Margriet van der Kooi, *Goedheid voor het oprapen*
Kok Boekencentrum | ISBN 9789043540131 | 96 pag. | € 12,99

‘Vrede op aarde’

Wat betekent heil en redding vandaag de dag? Dat is de centrale vraag van Stefan Paas in zijn nieuwe boek ‘Vrede op aarde’. De aanleiding: veel mensen buiten de kerk, maar ook pioniers en mensen binnen de kerk zijn verlegen met deze vraag. Het ‘klassieke’ antwoord, voldoet voor veel mensen niet meer. Redding als herstel tussen een individuele ziel en God, slaat in Nederland niet meer aan is zijn stelling. Of dat echt zo is, vraag ik me overigens af. Maar wat is dan wel heil? Paas neemt de lezers mee op een persoonlijke en goed beschreven reis naar redding langs kerk- en zendingsgeschiedenis

en actuele thema’s als slavernij, duurzaamheid en de kloof tussen gelovigen en niet-gelovigen. Zijn conclusie: heil of redding gaat niet alleen over de ziel en niet alleen over het individu, maar is veel breder en rijker. Het is als het ware Gods oerkreet dat heel de schepping, alles in harmonie en vrede samenleeft, in verbondenheid met elkaar en met de Schepper. Vrede op aarde, dat is het goede nieuws.

Dit boek is goed geschreven, maar is dik en met veel voetnoten. Het is dus alleen geschikt voor lezers met zitvlees en theologische interesse. hoewel het echt denk- en doestof oplevert voor missie in Nederland, is het relevant voor alle kerken. Zo lijkt het me heel goed voor kerken om in deze spiegel te kijken.

“Waar een gemeenschap vooral bestaat uit gelijksoortige mensen, waar zij zich afzijdig houdt van de zoektocht naar recht, waar zijn niet uitreikt naar anderen, en waar zij niet mee zucht met de schepping, daar valt weinig te verzoenen. Het ligt voor de hand dat hier ook weinig te zien is van de shalom van God” (383). Hopelijk levert dit boek nieuwe ideeën en praktijken om Gods vrede uit te leven en te verkondigen in onze wereld. (CV)

Stefan Paas, *Vrede op aarde* | Kok Boekencentrum
ISBN 9789043540070 368 pag. | € 29,99

‘Vrede op Aarde’, een boek dat verschijnt in een tijd van ellendige oorlogen. Het woord vrede is al een trigger, een dikke pil erover roept stevige vragen op.

Een speciale aflevering van De Ongelooflijke Podcast, mooi om te luisteren bij het lezen van de recensie of het boek: hoofdgast is niemand minder dan... Stefan Paas! The man himself. Normaal natuurlijk vaste gast van de Ongelooflijke, maar nu wordt hij zelf ondervraagd. Over zijn boek ‘Vrede op Aarde’, waarin hij op zoek gaat naar een nieuw verhaal dat ons weer kan bezielen. Waartoe is het christendom op aarde?

Beluister het hier:

Einstein in de sloppen

Je kijkt naar een sloppenwijk in Nairobi, de hoofdstad van Kenia. Het is zondagmorgen en ik ben samen met de groep op weg naar een kerkdienst. Dat doen we onder begeleiding van soldaten, omdat het anders te gevaarlijk zou zijn. Ik geloof niet wat ik zie en ruik. De stank van het open riool, mensonwaardige woningen, de dreiging van geweld.

LEZEN: ROMEINEN 12:1-8

U moet uzelf niet aanpassen aan deze wereld, maar u veranderen door uw gezindheid te vernieuwen, om zo te ontdekken wat God wil en wat goed, volmaakt en Hem welgevallig is. (Romeinen 12:2)

Het zijn omstandigheden waar je als mens niet in wilt wonen, maar er wonen dus wel mensen. Veel mensen. Om mij heen in de groep valt een stilte. 'Hoe kan dit?' Later op die dag spreek ik met een groepsgenoot, die me enige hoop geeft. 'Toen ik hier vier jaar geleden voor het eerst kwam, was ik ontdaan en voelde ik me schuldig. Ik wilde alles veranderen en raakte teleurgesteld omdat dat niet gaat.' Ze vervolgt. 'Maar nu, vier jaar later, voel ik me niet meer teleurgesteld als

ik door dit soort sloppenwijken loop, maar zie ik uitdagingen. Ik zie mensen die in hun kleine omgeving een verschil kunnen maken.' Dan zegt ze: 'Einstein zei ooit: "Het is onmogelijk een systeem te veranderen door middel van het systeem dat de problemen veroorzaakt heeft." Je moet mensen dus leren anders te zijn dan het systeem en dat kan alleen door iets van buiten dat systeem in te brengen. Dat zie ik hier gebeuren bij bijvoorbeeld studenten die getraind

worden om christelijke leiders te zijn. Ze brengen kleine veranderingen en vooruitgang op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg, maar ook door een andere manier van denken. Ik heb – om het met woorden uit Romeinen 12 te zeggen – gezien dat God heel krachtig werkt door mensen heen. Deze sloppen zullen er altijd zijn en blijven, maar juist door die blijvende vernieuwing van denken is er wel kleine verandering mogelijk. Dat geeft mij hoop!

Het Mysterie

Ik houd van vastigheden in mijn leven. Eén van die dingen is dat ik in de zomer het Bijbelboek Prediker lees. Een andere vastigheid is dat ik in december het boek 'Het Mysterie' van Jostein Gaarder ter hand neem. Gaarder is misschien wel het meest bekend van het boek 'De Wereld Van Sofie'. Een goed kinderboek is eigenlijk een goed boek voor volwassenen. En dat is Het Mysterie ook.

'Het Mysterie' is vergelijkbaar met het bekendste werk van de Noorse schrijver. Gaarder studeerde filosofie, theologie en literatuur aan de Universiteit van Oslo. In zijn boeken merk je dat hij makkelijk die combinatie van theologie, literatuur en filosofie maakt. Je herkent zinnen en ideeën uit deze drie academische stromingen.

In 1992 kwam hij met 'Het Mysterie'. In dit boek volgen we Joachim, die met zijn vader een adventskalender koopt. Ze vinden een magische kalender, ooit gemaakt door de bloemenverkoper Johannes. De bloemenverkoper heeft voor elke eerste 24 dagen van december, de dagen voorafgaand aan het Kerstfeest, een hokje gemaakt. Als Joachim dagelijks de hokjes opent, valt er steeds een papiertje uit. Al

die papiertjes vormen samen het verhaal van Elisabeth Hansen. Het is een verhaal in het verhaal. Elisabeth volgt een speelgoedlammetje dat uit de winkel is gesprongen. Zij volgt het knuffeldier op de route van Noorwegen naar Bethlehem, een reis door Europa én een reis door de tijd. Want de bedoeling is dat dit meisje aankomt in dit Israëlitische dorpje als Jezus wordt geboren.

Maar hoe zit het precies tussen de bloemenverkoper Johannes en het weggelopen meisje? Op zijn Jostein Gaarders wordt dit verhaal leuk verteld.

Elisabeth lijkt een beetje op Maria, de moeder van de Heer. Gaarder laat haar soms dingen zeggen of denken die uit de Bijbel komen. Zoals dat Elisabeth woorden in haar hart bewaard. Maar er zijn ook andere christelijke elementen. De geschiedenis van het christendom wordt ook uitgelegd.

Ik weet niet of alle bijbelvaste christenen het kunnen waarderen hoe Gaarder sommige onderwerpen uitlegt of beschrijft. Over Gods creativiteit, die als een stukje hemelse heerlijkheid soms op aarde wordt verspreid. Maar ergens heeft Gaarder wel gelijk. God *is* creatief, en zijn creativiteit is de oorsprong van alles.

Maar ik weet ook niet hoe gelovig Gaarder zelf is. En in hoeverre je dat uit 'Het Mysterie' kunt afleiden. Elisabeth is in gesprek met de engel Serafiël over de kerkvergadering in Chalcedon, waar de priesters en bisschoppen uit de hele wereld het allerbelangrijkste vergeten. Als Elisabeth vraagt wat het allerbelangrijkste is, antwoordt de engel: "Dat Jezus naar de aarde kwam om de mensen te leren dat ze lief voor elkaar moeten zijn. Dat is voor de mensen de moeilijkste les om te leren, maar het is wel de allerbelangrijkste."

Zeker, elkaar liefhebben is belangrijk. Maar is dát waar het om gaat bij het Kerstfeest? In het hele boek is de menswording van Jezus vooral als voorbeeld bedoeld voor hoe we met elkaar moeten omgaan – niet dat Hij is gekomen om ons te redden, laat staan hoe die redding heeft plaatsgevonden.

Of toch wel? Zit er niet een kleine uitnodiging verstopt in verhaal, als de vader van Joachim in de schommelstoel in de bijbel leest? "Dit boek is eigenlijk nog wonderlijker dan de magische adventskalender," zegt Joachims vader.

En dat is het ook.

Het is een boek over het brengen van licht. En hoop. Dat is vast ook wel wat waard.

JOSTEIN GAARDER

BY THE AUTHOR OF SOPHIE'S WORLD

The Christmas Mystery

Op Beleefmee.nl TAART IN DE GEVANGENIS

Ontmoet Elze, een taartenbakster. Zij brengt, op haar plek, hoop & licht door in de gevangenis taarten te bakken. In de eerste aflevering van een serie over HOOPverleners & LICHTbrengers vertelt Elze haar verhaal.

Dansen in de regen – Marianne Grandia

“Ik hoop dat je hart mag gaan dansen op de melodie van zijn liefde, genade en zijn trouw”, zegt romanschrijfster Marianne die een groot deel van haar leven van binnen werd ‘opgevreten’ door onzekerheid en angst. En tóch...!

Een bemoedigend en hoopvol getuigenis over het vinden van vrede die alle verstand te boven gaat.

scan de QR-code
om deze
aflevering te
bekijken

HOE LEEST U DE WEGWIJS?

Dat is iets waar wij, als redactie, best nieuwsgierig naar zijn!

Zijn de thema's goed gekozen? Zijn er thema's waar u graag een keer een WegWijs mee gevuld zou willen zien? Wat leest u altijd? Wat leest u nooit? Hoe hebt u de hoofdartikelen gelezen? Wat vindt u van de inhoud ervan? En de vragen in Hoofd, Hart & Hands, waren ze goed te gebruiken? Heeft het blad meerwaarde voor bijbelstudie, persoonlijk of op de kring of bijbelstudieavond?

We vinden het fijn als u van zich laat horen. Fijn voor de schrijvers van de artikelen, goed voor de redactie. Zo hopen we er samen voor te kunnen blijven zorgen dat er iedere twee maanden weer een mooi bijbelstudieblad bij u op de mat mag vallen!

Scan de QR code
of ga naar: steunpuntbijbelstudie.nl/hoe-leest-u-wegwijs

Beleefmee.nl
**LPB media brengt met eigentijdse
 media kerk en geloof dichtbij mensen.**

Scan de QR
 en ontdek!

LPB media maakt ook een serie meditaties met gebaren.

In deze aflevering over hoop vraagt ds. J. Swager: "Heb jij nog hoop dat het ooit een keer ophoudt?" Er zijn zoveel zorgen in deze wereld: oorlogen, rampen, onrecht... of misschien wel in je eigen leven: tegenslagen, verdriet of ziekte... Hij geeft een meditatie over Rom. 8:19-23 en zegt: "Toch is er hoop want ooit wordt de aarde bevrijdt!"

scan de QR-code
 om deze aflevering
 te bekijken

Liederen over hoop. Wat zingen we ze graag!

Muziek zorgt vaak extra voor verbinding en hoop in bizarre tijden. Als er veel om je heen gebeurt, of in de wereld dan is het fijn om te zingen of naar muziek te luisteren. Zingen is twee keer bidden...

scan de QR-code
 om deze aflevering
 te bekijken

Op Opkijken.nl is er nog meer te vinden over Hoopverleners & Lichtbrengers, informatie bij elkaar gebracht in een dossier. Voor werkers in de kerk een fijne site als je zoekt naar verdiepende informatie voor bv catechese, kinder- of jeugdwerk.

Voor deze WegWijs hebben we met veel plezier samengewerkt met **#WIJZIJNLUME**

Lume is een beweging van vrouwen wereldwijd die elkaar inspireren, motiveren en helpen om het geloof te delen. Klein en praktisch, maar tegelijkertijd; met lef en vol verwachting!

De cover is getekend door Josanne Roeleveld, illustratrice voor **#wijzijnlume**, Marieke Riemer schreef het gedicht. Hagar Prins, frontvrouw, verzorgde het gesprek met Emke Jager. Kijk voor nog meer Lichtbrengers & Hoopverleners, waardevolle verhalen en inspiratie op wijzijnlume.nl

LUME

ADRESSEN

Voor **abonnementen, adreswijzigingen** etc.:
 Administratie steunpunt Bijbelstudie
 Postbus 499, 8000 AL Zwolle
 tel. 038 427 04 48 (uitsluitend bereikbaar op woensdagochtend tussen 9-12 uur)
 Voorkeur gaat uit naar contact per e-mail:
administratie@steunpuntbijbelstudie.nl

WegWijs is een uitgave van de
 Gereformeerde Bijbelstudiebond
 Alles over de bond vind je op
www.steunpuntbijbelstudie.nl.

Redactie *WegWijs*

Hoofdredacteur: Maarten Boersema
 Eindredacteur: Martha Riemer
 Redactieleden: Dieneke van de Kamp,
 Ria Kuijper, Piet Zeilstra, Chris van Zwol.

Voor de **inhoud** van *WegWijs*:
 Postadres: Redactie *WegWijs*
 Postbus 499, 8000 AL Zwolle
 e-mail: redactie@steunpuntbijbelstudie.nl

Abonnementen *WegWijs*

Leden van verenigingen die bij steunpunt Bijbelstudie zijn aangesloten, krijgen *WegWijs* gratis. Particulier abonnement: €22,50 per kalenderjaar.

Opzeggen: schriftelijk of via e-mail vóór 1 december

Losse nummers van *WegWijs* zijn te bestellen via het bestelformulier op de website www.steunpuntbijbelstudie.nl. De kosten zijn: € 4,25 per stuk. Dit is incl. verzendkosten. De betaling van uw bestelling kunt u direct overschrijven naar bankrekening NL74 INGB 0000 8394 84 t.n.v. van Gereformeerde Bijbelstudiebond te Zwolle o.v.v. *WegWijs*-nummer als betalingsreferentie.

WegWijs is ook verkrijgbaar in **braille, grootletter, digitale** en **gesproken** vorm via CBB, Christelijke Bibliotheek voor blinden en slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. (0341) 565499

Overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Vormgeving en opmaak *WegWijs*:
 LPB media | www.lpbmedia.nl
 Druk: Scholma, Bedum;
 ISSN-nummer 0929-2136

in het volgende nummer:
Wonder van vergeving

Verschijningsdatum
 omstreeks 5 april 2024

*'Brenge die nietige goden van andere volken soms regen,
of schenkt de hemel buien uit zichzelf?
U, de HEER, onze God, doet dat toch?
Wij vestigen onze hoop op U,
want U hebt alles gemaakt.'*

Jeremia 14:22

